

CARMEN KORN

TEMPS DE DONES

FILLES D'UNA NOVA ERA II

Una emocionant novel·la sobre quatre dones que es van enfrontar als moments crucials del segle XX amb la força de la seva amistat

CARMEN KORN
TEMPS DE DONES

Traducció de Cristina Sala

COL·LECCIÓ CLÀSSICA

TÍTOL ORIGINAL: *ZEITEN DES AUFBRUCHS*

PRIMERA EDICIÓ: NOVENBRE DEL 2020

© ROWOHLT VERLAG GMBH, REINBEK BEI HAMBURG, 2017

© DE LA TRADUCCIÓ: CRISTINA SALA, 2020

© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S. A. U.

AV. DIAGONAL, 662-664 – 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-2726-5

DIPÒSIT LEGAL: B. 18.245-2020

FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62

www.columnnaedicions.cat

AMB LA COL·LABORACIÓ DEL DEPARTAMENT DE CULTURA

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per imprimir aquest llibre està qualificat com a ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Març, 1949

Els lladruccs del gos sonaven tan propers que en Theo es va atansar a la finestra i va mirar el jardí. A penes s'hi intuïa la primavera. Eren a principis de març, però l'hivern gèlid d'aquell any encara cuejava. Només els pardals refileaven des de l'auró pelat, gens torbats per la veu greu del gos.

I a ell, què el torbava? El gran danès era dels veïns, que s'havien traslladat a la casa del costat a principis d'any. Eren bona gent, parents dels propietaris anteriors, que havien mort. En aquells temps, era una gran sort tenir un sostre pràcticament intacte sobre el cap. Per a ell. Per al fill de la Henny, en Klaus, que vivia amb ell. Per als veïns.

No, els lladruccs del gos no torbaven en Theo Unger, malgrat que no havia tingut mai cap gos a la vida, ni a Duvestedt, el poble on havia crescut, ni durant els anys que va viure amb l'Elisabeth en aquella mateixa casa del Körnerstrasse, a la vora de l'Alster. I això que un gos elegant hauria encaixat de meravella amb la dona amb qui havia estat casat durant vint-i-quatre anys.

Alimentava la idea que mai no era massa tard per a nous

començaments. Per què no portar una mica de soroll i lladrucs a casa? Allò que torbava en Theo era el silenci. El silenci evocava les ombres d'aquells que havien desaparegut.

En aquell moment, però, un altre soroll insòlit va irrompre a la tarda. El clàxon agut d'un vehicle, gairebé una fanfara. En Theo va deixar la copa a la tauleta que hi havia al costat de la butaca de cuir. Al rebedor va trobar en Klaus, que havia baixat del seu dormitori per obrir la porta.

—Quin cotxe —va dir en Klaus—. Mira, s'acaba d'aturar davant de casa nostra.

En Theo no donava crèdit als seus ulls quan va veure la persona que baixava del cotxe: l'Alessandro Garuti, que, si bé havia envellit com tota la resta, mantenia l'aparença fascinant de sempre.

—*La brava* —va dir en Garuti, i va donar uns copets al capó del vell Alfa Romeo, que l'havia portat des de Sanremo fins a Hamburg, passant per Niça, Lió i l'Alsàcia—. *Una sorpresa.*

Somrient, es va acostar a en Theo i el va abraçar. Era la primera vegada que es veien des de la guerra, però l'italià també va trobar que el seu vell amic a penes havia canviat. Resultava estrany no veure l'Elisabeth al costat d'en Theo, encara que en Garuti sabia per les converses telefòniques que havien tingut que l'Elisabeth havia deixat en Theo l'estiu del 1945 i se n'havia anat a Bristol amb un capità anglès.

Ara, al costat d'en Theo hi havia el jove gràcies al qual el seu amic no se sentia tan sol: en Klaus. Un nom ras i curt. L'Alessandro Garuti adorava la llengua alemanya, però de vegades li semblava una mica seca. Rodolfo, en canvi, era un nom melòdic. Rudi. El seu fill i hereu.

En Garuti va entrar a la vil·la urbana d'una planta, amb les llucanes a la teulada i el roser emparrat. Com s'alegrava de reveure tot allò. L'any anterior havia entrat a la setantena i confiava viure un quant temps més per gaudir de la pau.

No havia sabut que tenia un fill ja adult fins al 1940. En Rudi havia sobreviscut a la guerra, però encara era un *prigioniero di guerra*, presoner dels russos en un camp dels Urals. Tant de bo pogués tornar per fi a casa.

—Quina sorpresa, Alessandro. T’esperàvem al maig i no en aquests dies freds d’inici de primavera —va dir en Theo, una vegada tots tres van ser a la sala d’estar.

—No podia esperar més. Potser des d’Alemanya aconseguixo posar-me en contacte amb en Rudi.

En Theo Unger va pensar que el diplomàtic jubilat i exagregat cultural de l’ambaixada italiana a Berlín era massa optimista. Amb tot, no va dir res i va servir un vi negre de l’Ahr, lleuger i a temperatura ambient, per donar-li la benvinguda.

El moment de les tristes veritats no trigaria a arribar. La Käthe, la muller d’en Rudi, i la seva mare, l’Anna, també estaven desaparegudes des de la fi de la guerra. Hi havia dies que en Theo temia que la Henny s’havia confós el dia de Sant Silvestre de l’any anterior, quan havia cregut veure la seva amiga darrere d’una finestreta del tramvia de la línia 18. La Käthe estava il·localitzable.

—Teniu un gos i tot —va dir l’Alessandro Garuti, que s’havia atansat a la finestra i mirava el jardí posterior.

En Theo i en Klaus s’hi van acostar i es van quedar perplexos. El gran danès remenava la cua des d’una de les platabandes. Que havia saltat aquella tanca de bardissa tan alta?

—Goliat —va cridar una veu des del jardí del veí.

El gos els va mirar una vegada més i, tot seguit, va emprendre el camí de tornada a través de la bardissa de boix. Pel que semblava, el Goliat hi havia obert una via de pas permanent.

—*Il cane ha sorriso* —va dir en Garuti. El gos havia somrigut.

Aquell diumenge de març, la Henny treballava a la sala de parts. Aquell dia només naixien nens: un miracle de la naturalesa després d'una guerra. El sexe masculí s'esmerçava a compensar les grans pèrdues que havia patit als camps de batalla de tot el món.

La Henny Lühr va dipositar la criatura als braços de la seva mare. Un primer contacte abans de portar el nen a la sala de nounats. Sovint les dones estaven massa esgotades en aquells moments; d'altres, en canvi, no volien separar-se mai més de l'infant que acabaven de portar al món. Els parts a casa permetien establir el lligam de confiança entre mare i fill molt més de pressa, però també comportaven molts més riscos.

La seva mare, l'Else, l'havia tingut a casa. Al pare de la Henny li havia lliscat la sucrera de les mans a la cuina de tan nerviós com estava. «Serà una nena», havia dit la llevadora, i havia retirat el bullidor amb aigua calenta del foc. En canvi, la Marike, la filla de la Henny, havia nascut al Finkenau l'any 1922. En aquella època, la casa de maternitat ja gaudia d'una reputació excel·lent. En Klaus també hi havia nascut, nou anys més tard. Ara venia al món una nova generació de la postguerra; tant de bo tingués la sort de viure un temps d'auge en pau.

La Henny va donar una llambregada al rellotge gran que hi havia penjat a la paret de la sala de parts. No faltava gaire per plegar, de seguida podria anar a buscar l'amanida de patata de la nevera de la cuina de la sala d'infermeres i anar-se'n a casa d'en Klaus i en Theo. No passaria pel Schubertstrasse, on tornava a viure amb la seva mare des que el seu pis va quedar destruït pels bombardejos del juliol del 1943. Si hi anava, només trobaria una Else de mala lluna perquè no passava el vespre amb ella.

En Klaus ja tenia disset anys i tenia una habitació per a ell sol a la casa d'en Theo. A en Theo li hauria agradat que

la Henny també s'hi traslladés, però, per una vegada, la Henny no volia precipitar-se. Tot havia anat massa de pressa a la seva vida. Principalment l'amor.

Va observar com la Gisela prenia el nadó per portar-lo a neonatologia. Les secundines havien estat expulsades deu minuts després del part i no s'esperaven complicacions, però, per seguretat, la Gisela cuidaria la mare una hora i mitja més.

Per algun motiu, la jove llevadora li recordava la Käthe, malgrat que la Gisela Suhr tenia els cabells rossos rogencs i la cara plena de pigues. Devia ser perquè era tossuda com ella sola. El jove doctor Unger, ara feia molts anys, havia batejat la Käthe com «la replicaire», quan havia començat la formació de llevadora al Finkenau juntament amb la Henny.

El dia anterior, havia vist que la Gisela s'havia ficat una pastilla de sabó Sunlicht a la bossa de la compra. Propietat de l'hospital. La Gisela no semblava haver-se adonat que algú l'esguardava.

Temps era temps, la Käthe havia robat escames de xocolata i porcions petites de mantega de la cuina de l'ala privada. La Henny ho havia sabut tots aquells anys i, malgrat això, no ho havia xerrat mai.

No. Aquell Sant Silvestre no s'havia equivocat, encara que en Theo ho comencés a pensar. La Käthe era al tramvia, havien establert contacte visual. La Henny, però, no havia tingut temps de pujar al vagó. Aquell instant l'havia agafat massa desprevinguda. Feia estona que havia sonat la campaneta que n'anunciava l'arrencada, aquell dringar encara li ressonava a les orelles. L'havia perseguit a la desesperada, corrent sobre l'empedrat moll del carrer, però el tramvia de la línia 18 ja havia deixat enrere el pont de Mundsburg.

«Una al·lucinació», li havia dit en Theo. «Una al·lucinació nascuda de l'esperança». La Henny, però, havia vist l'esglai als ulls de la Käthe. Allò no havia estat cap al·lucinació. Per

què la seva amiga, que havia format part de la seva vida des dels set anys, s'havia espantat quan per fi s'havien vist? Per què la Käthe no l'havia anat a veure després d'aquella trobada inesperada? Per què s'amagava? A Hamburg no hi havia ni rastre de la Käthe.

Havien passat gener, febrer i tretze dies de març des d'aleshores. Al principi, pensar que la Käthe no només havia sobreviscut a Neuengamme, sinó també a les marxes de la mort que havien seguit l'evacuació del camp de concentració, havia omplert la Henny de felicitat. Ara, però, no sentia més que confusió i tenia un pensament al qual no volia fer cabal.

La porta es va obrir: la Gisela, que tornava a la sala de parts amb el doctor Geerts.

—Vol que la porti, Henny? Vaig a Winterhude i la podria deixar a la cantonada del Körnerstrasse.

En Geerts treballava a l'hospital des de feia gairebé tant de temps com en Theo, que feia anys que era un dels metges en cap, però que difícilment esdevindria director de l'hospital. Potser perquè no creia en jerarquies.

—Com ho sap, que vull anar allà? —va preguntar la Henny.

—Només ho he suposat —va respondre en Geerts, amb un somriure.

Malgrat que no va haver de caminar gaire fins a la casa d'en Theo, la Henny hi va arribar amb la cara envermellida per culpa del vent gèlid. Si no hagués recorregut gran part del camí en el flamant Ford d'en Geerts, aquell temps gens primaverall li hauria congelat les pestanyes. En Klaus la va rebre a la porta i li va agafar el bol que duia.

—Tenim visita, mama —va dir—. L'Alessandro Garuti ha vingut d'Itàlia.

Tot seguit, en Theo va entrar al rebedor, va ajudar la Henny a treure's l'abric, la va agafar de la mà i la va acompanyar fins a la sala d'estar. En Garuti es va aixecar i s'hi va acostar.

Un instant de timidesa: de sobte, va tenir davant seu el gran admirador de la primera dona d'en Theo. L'Elisabeth l'avantatjava en gran manera en elegància i glamur. Amb tot, el distingit *signor* Garuti era el pare d'en Rudi i el sogre de la Käthe: allò va fer que la seva timidesa s'esvaís.

Estava segura que, si hagués estat l'Elisabeth, li hauria besat la mà. La Henny, però, va agrair que es limités a encaixar amb sentiment. Una benvinguda cordial i càlida. A l'instant es va sentir atreta per l'Alessandro Garuti, que li va recordar molt en Rudi. Tant de bo tornés a ser amb ells.

Es van asseure a taula per sopar i no van trigar gaire a parlar d'en Rudi, la Käthe i l'Anna. En Garuti estava al corrent de la trobada fugaç de la Henny i la Käthe la tarda del dia de Sant Silvestre.

—Suposo que heu anat fins a l'última oficina de la ciutat —va dir, i va pensar en el dia que s'havia presentat al registre civil del barri hamburguès de Neustadt per consultar el registre de naixements de l'any 1900. Aquell dia s'havia as-sabentat del naixement del seu fill i de la mort de la There-se, la mare d'en Rudi.

—Hem anat a absolutament totes les oficines locals —va dir en Klaus.

—No està registrada enlloc. Ni tan sols als pobles del voltant —va afegir en Theo.

—De manera que tampoc no té cap cartilla de raciona-ment —va dir la Henny. Com havia pogut sobreviure, la Käthe?

Tots es van quedar en silenci, amb la mirada clavada en els plats que tenien al davant.

—El comandant actual de la ciutat d'Hamburg és Henry Vaughan Berry? —va preguntar en Garuti.

—Que el coneixes? —En Theo va esguardar en Garuti, sorprès.

—Un vell amic meu va estudiar amb ell a Cambridge. Abans de la primera guerra, però encara mantenen el contacte.

—I què pot saber en Berry? —va preguntar en Klaus.

—*Paglie* —va dir en Garuti amb un sospir—. Palla.

L'Else Godhusen havia llegit el consell a *Die kluge Hausfrau*, el fullet que el botiguer li havia donat. Era gratuït i estava ple de continguts interessants. Per exemple, consells sobre com superar la solitud dels vespres a casa.

Actuar com si l'emperador de la Xina hi anés de visita: empolainar-se, posar tovalles sobre l'hule, parar taula amb una de les copes esmerilades i la vaixel·la bona. Brindar amb el vi del Rin de quatre marcs i noranta-cinc penics i menjar un ou farcit amb una culleradeta de caviar de lumpus.

«I seure tota sola», va pensar l'Else, empipada perquè s'havia tacat de maionesa la brusa de seda. La ràdio, que segons el fullet també havia de tenir encesa, tampoc no era cap consol. Ni tan sols el programa de varietats de l'NWDR, encara que probablement en fos l'encarregat en Thies, el marit de la seva neta Marike.

Ja tenia setanta-un anys, en feia trenta-quatre que era vídua. Vídua de guerra. Tornava a haver-n'hi moltes. Aquesta vegada, a més, calia sumar-hi les núvies de guerra. Quina manera més estúpida d'anomenar-les. Com si s'haguessin volgut casar amb la guerra i no amb un anglès o un americà.

L'Else es va aixecar i va agafar la pastilla de sabó de fel de l'armari de sota de l'aigüera. Valia més que es tragués la brusa i es posés la bata. Els altres consells de *Die kluge Hausfrau* eren més útils: usar escorça de roure com a remei contra els penellons, fins i tot les instruccions per cosir una caçadora

de nen. Llàstima que en Klaus fos massa gran per a les mides indicades.

Ja eren les deu tocases i la Henny encara no havia arribat. El doctor Unger era un bon home, però no es podia dir que tinguessin una relació decent. Temps enrere, les parelles es casaven de seguida. La Henny també. Estava molt bé que en Klaus visqués a casa del metge, en lloc de quedar-se al llit plegable de la seva sala d'estar. Els estudis li anaven molt millor des que tenia una habitació pròpia. Amb tot, una família havia d'estar unida. N'hi havia que residien en soterranis plens de corrents d'aire i no se'n queixaven.

L'Else Godhusen va fregar la taca de greix i encara es va posar de més mal humor. Potser li aniria bé un brandi. No serviria per fer neta la brusa, que de seguida penjaria tota molla a l'estenedor, però necessitava un consol més potent que el d'una copeta de vi. L'Else va anar al menjador i va treure una de les copes de conyac de l'armari; no calia renunciar del tot a l'elegància de la vetllada. Se'n va servir una quantitat generosa i tot seguit va tornar a la cuina.

On devia ser la Käthe, si la Henny l'havia vist? Actualment, al pis de les Laboe hi vivia una família que ho havia perdut tot als bombardejos, les dones refugiades s'havien mudat. L'Else va brandar el cap. També li va venir a la ment l'Ernst, l'exmarit de la Henny. Allò també era una altra novetat: el divorci.

Per què la Käthe no donava senyals de vida, si era a la ciutat? Sabia perfectament on trobar la Henny. L'Else es va servir més brandi.

Aleshores va recordar aquella escena del gener del 1945: l'Ernst dempeus a la vora de la finestra, sempre observant el pis de les Laboe. Amb tot, què tenia a veure allò amb l'absència de la Käthe?

La simfonia de l'horror els primers dies de l'evacuació del camp. Les veus fredes de les SS: «De pressa, maleïda gentussa». Trets de pistola. El frec de les sabates d'aquells qui encara en tenien; sovint no eren més que trossos de fusta lligats amb cordons a les plantes dels peus. El silenci creixent de la marxa de pobres desgraciats.

Durant aquelles nits que semblaven no tenir fi, la Käthe només veia la carretera que s'estenia davant seu, una franja llarga i grisa de desesperança. Allà havia perdut les seves últimes forces. Allà havia perdut l'ànima.

Amb tot, havia aconseguit allunyar-se d'aquella desfilada d'espectres. S'havia arrossegat fins a la cuneta, s'havia amagat enmig dels matolls. Després, quan la caravana de presos va ser prou lluny, es va encaminar cap al camp d'acollida de Sandbostel i, quan es va fer fosc, es va refugiar a l'únic cobert que es veia en aquell paisatge desert.

Havia intentat sobreviure. En algun punt indeterminat entre Hamburg i Bremen.

La Käthe va fer la riulla tímida i ronca que s'havia habituat a fer. Per què li havia tornat a la ment, aquell malson? Potser perquè havia perdut la feina: havien descobert el metge i l'havien detingut. El metge que ajudava les dones a desfer-se dels fills no desitjats. No havia revelat el nom de la seva auxiliar. No encara.

De llevadora a auxiliar d'un metge que practicava avortaments clandestins. «Rudi, et remouries a la tomba si ho sabessis». Tant de bo sabés on estava enterrat. En algun punt de Rússia? Als afores de Berlín? Havia perdut l'esperança que fos viu. La primavera del 1948 s'havia dirigit per última vegada al servei de recerca, però no en sabien res. S'havien limitat a mirar-la amb sorpresa quan la Käthe no els havia volgut donar ni el nom ni l'adreça. No alimentava il·lusions. Les il·lusions feien posar malalta la gent. I ella ja ho estava prou.

No. En Rudi no era viu.

Malgrat que no hi havia ningú més que ella a la barraca, va fer un gest amb la mà per emfasitzar-ho i sense voler-ho va fer caure la tassa amb la resta de cafè aigualit a terra. Es va limitar a agrupar els trossos amb el peu. No els va recollir. No tenia manera d'enganxar-los, no la podia reparar.

El rostre de la Henny a l'altre costat de la finestra del tramvia. Què feia al pont el dia de Sant Silvestre? Recordar en Lud al lloc on va morir atropellat? Ella rai, que tenia l'Ernst, segur que estava la mar de bé. L'Ernst, el delator. La Henny ho sabia. La Käthe es repetia aquelles paraules des del gener del 1945, com si fossin grans d'un rosari.

—Tu i jo hem acabat, Henny —va dir en veu alta a la barraca. En veu alta i sola. No volia que l'envaís la nostàlgia; ni la nostàlgia d'en Rudi i l'Anna, ni, encara menys, la nostàlgia de la Henny.

La Käthe es va aixecar i es va posar un altre càrdigan de punt. Era un març cru, però també el superaria. Era experta a no morir congelada.

Al principi havia viscut en una gavarra ancorada al Dove Elbe. Lluny de ser un habitatge segur, era més aviat una embarcació naufragada. No semblava que fos de ningú: potser el propietari l'havia abandonat o feia temps que havia mort. Per una ironia de la vida, era molt a prop de Neuen-gamme. Gairebé el podia tocar.

—T'he vist l'estenedor —li havia dit la dona que s'havia presentat a la riba pantanosa, al principi del primer hivern de la Käthe a Hamburg—. Tinc una cosa millor per a tu. Per viure-hi, vull dir.

—Per què jo? —havia preguntat la Käthe quan l'havia portat fins al cobert, no gaire lluny de la gavarra, a Moorfleet.

—Perquè me'n vaig a viure amb en Helmut —havia dit

la dona—, però guarda'm el cobert, per si la cosa no va bé. No fas pinta d'ensarronar la gent.

Després d'allò, la Käthe no havia sabut res més de la dona, que responia al nom de Kitty.

I ara havien delatat el doctor, la qual cosa significava presó i retirada de la llicència per exercir la medicina. La Käthe, al seu torn, també es podia oblidar de la bosseta de bitllets que li donava per la seva feina.

La Käthe no tenia ni idea de com tirar endavant. Potser el millor era treure's la vida directament.

L'última vegada que havia parlat amb l'Elisabeth havia estat a principis de gener, li havia desitjat bon any i li havia explicat que havia vist la Henny al pont. Per què li va martellejar el cor en el moment que es va connectar la trucada a Bristol? Feia temps que la seva relació s'havia convertit en una amistat informal.

—Cap notícia de la Käthe i en Rudi? —va preguntar l'Elisabeth.

—No —va respondre en Theo—. I vosaltres, com esteu?

—Molt bé. Ens encanta tenir el Jack.

«Jack?».

—Qui és en Jack? —va preguntar.

—*Oh, sorry*, Theo. M'havia descuidat d'explicar-t'ho. Tenim el Jack des del febrer. És un fox terrier.

Què li volia dir, la vida, amb tots aquells gossos? No calia pas que n'agafés un per a ell. Aquell matí, el Goliat, el gran danès, havia visitat una altra vegada el seu jardí.

—Un fox terrier —va dir en Theo. Trobava que un llebrer escauria més a l'Elisabeth. Esvelt i de potes llargues—. Com és que quan érem casats no vas dir mai que t'agradaria tenir un gos?

—A Anglaterra és molt més comú. A més, quan tu i

jo érem casats, no era la millor època per ampliar la família.

Sí, en allò tenia raó. L'Elisabeth depenia de la protecció que li conferia el matrimoni mixt amb en Theo, i allò havia perjudicat la relació.

—L'Alessandro és a Hamburg —va dir en Theo—. Confia que des d'aquí sigui més fàcil posar-se en contacte amb en Rudi.

—Sí, ja m'ho va dir l'última vegada que vam parlar.

De manera que estaven en contacte. En Garuti no n'havia dit ni una paraula. Potser perquè li semblava obvi.

—Dona-li records de part meva —va dir l'Elisabeth—. *Poor Alessandro. I hope so much that both of them will return.*

No era gaire habitual que deixés anar una frase així. L'Elisabeth Bernard, antiga senyora Unger, començava a tornar-se anglesa.

—Te'n penedeixes, pare?

—Gens ni mica —va respondre en Joachim Stein, mirant la seva filla amb tendresa.

Tenia vuitanta-un anys i, malgrat això, no havia dubtat a vendre la casa del carrer de Rautenstrauchstrasse de Colònia. L'havia venut a un home acabalat, aprofitant que el marc alemany era una divisa estable.

—I estàs segur que vols ficar els diners a la nostra llibreria?

—Què et passa, Louise? No has estat mai recelosa, ni de donar ni de rebre. —Va riure.

La Louise va observar el perfil del seu pare, aquell nas imponent que ella havia heretat. Tenia les faccions d'un antic romà, la seva família havia viscut a Colònia durant moltes generacions. A penes li quedaven cabells al cap, la qual cosa feia que el crani se li veiés encara més prominent.

L'Stein estava dret com un ciri, davant de la balustrada del pont de Lombard, contemplant l'avinguda de Jungfernstieg. Per un instant, una expressió trista li va creuar el rostre.

Amb tot, en Joachim Stein no pensava en la casa del districte de Lindenthal on havia viscut durant tant de temps amb la Grete, la seva dona. Ni tan sols en la mort de la Grete en un bombardeig a Colònia. L'únic que veia era que hi havia massa indrets del món en ruïnes. Estava content de contribuir d'alguna manera en la reconstrucció.

—M'amoïna que no pensis prou en tu mateix.

—Faig el que faig per pur egoisme —va dir l'Stein.

La Lina, la parella de la Louise des de feia molts anys, li agradava molt. En Momme, el seu soci, també li queia bé. Tot indicava que invertir en la llibreria Landmann era una bona decisió, perquè ressorgís més gran i més moderna a l'edifici bombardejat de la plaça de Gänsemarkt. No era cert que la Grete sovint havia acusat el seu marit de viure en una torre de vori? Ara en Joachim Stein, exprofessor de filosofia, prenia part a la vida real.

Ja s'havia familiaritzat amb el petit pis del Hartungstrasse, entre el barri de Grindel i el carrer de Rothenbaumchaussee, i veure Hamburg devastada difícilment li resultava més estrany que veure la seva estimada Colònia devastada.

«És massa tard per començar de zero, Jo», li havia dit el seu vell amic i metge de capçalera. Quina ximperia.

—Taules de lectura —va dir el pare de la Louise—, perquè la clientela pugui submergir-se en una primera lectura, com si fos una biblioteca.

—No tenim prou lloc —va dir la Louise.

—Doncs faristols, com en un auditori.

No era mala idea. Calia veure què n'opinaven la Lina i en Momme. Potser en trobaven algun als soterranis de les escoles que encara no s'havien reconstruït.

La Louise, però, intuïa què diria la Lina. Res de coses

velles i res que estigués socarrimat. La Lina anhelava aires de novetat; era partidària d'enderrocar les façanes buides i reemplaçar-les per edificis de clínquer d'allò més avorrits.

Les façanes del carrer d'Immenhof podien enganyar un vianant que passés pel davant apressat. Temps era temps, en aquella cantonada hi havia viscut la Henny, la cunyada de la Lina. Als balcons encara s'hi veien escombres, emparrats de ferro amb clemàtides seques, heura. Darrere la façana, però, no hi havia res. De debò que no s'havien pogut salvar, aquelles cases? No s'havia pogut construir res de nou rere les velles façanes?

La Louise es va sorprendre a ella mateixa. Es feia creus que donés preferència a la conservació. Mai abans no s'havia aferrat al passat.

—I ara anem a prendre un còctel —va dir en Joachim Stein, i va retirar les mans de la balustrada del pont de Lombard—. O potser has deixat el vici?

—Ni per pensament —va dir la Louise.

—On podem anar?

—A L'Arronge,* al Dammtorstrasse, si no et fa res caminar una mica.

—Acabo de redescobrir el món —va dir el seu pare—, no m'espanta fer unes quantes passes.

En Momme va obrir la caixa de cartró i va començar a treure'n els llibres: vint-i-quatre exemplars més d'*A l'esquena de Déu*, de Bastian Müller. Una obra molt autobiogràfica. L'escriptor havia nascut el mateix any que en Momme, el 1912. Encara era jove. El llibre es venia bé, ja era la tercera edició i se n'esperava una quarta, però no estava exempt de

* Cafeteria llegendària que va existir entre el 1932 i el 1970, considerada un lloc de trobada de l'alta societat. (*N. de l'A.*)

polèmica. Alguns crítics el consideraven el llibre contra la guerra per excel·lència, amb un missatge encara més conseqüent que *Sense novetat al front occidental*, de Remarque. Motiu suficient perquè els nostàlgics hi veiessin una certa traïció. «Però traïció, a qui?», es preguntava en Momme.

Les vendes continuaven a la llibreria Landmann de la Rathausmarkt, el trasllat a la Gänsemarkt es retardava. Els danys a l'edifici de cinc plantes de l'època fundacional eren més greus del que s'esperaven, encara que, enmig d'un paisatge de ruïnes com aquell, semblava pràcticament intacte.

En realitat, el local de la Rathausmarkt era una barraca. La primera planta de l'edifici resistia tot just per impedir que els plogués a sobre.

Un cop netejada la runa, Hamburg s'havia convertit en una ciutat de grans espais oberts. Sobre grans solars en ubicacions excepcionals s'alçaven barraques de fusta. El primer carrer que havien netejat havia estat el Ferdinandstrasse, per permetre la circulació dels tramvies de les línies 16, 18 i 22 fins a la Rathausmarkt. De mica en mica, anaven desapareixent els locals provisionals com el seu, que només constaven de planta baixa. Amb tot, les marquesines havien aconseguit dotar-los d'una certa elegància.

Què havia dit Max Brauer, l'alcalde d'Hamburg? Que la reconstrucció també es produïa en el pla espiritual en el sentit del cèlebre pedagog reformista i primer director del Kunsthalle d'Hamburg, Alfred Lichtwark, l'ídol de la Lina.

La Lina floria. Tenia pensat crear una secció dedicada als llibres d'art a la gran llibreria de la Gänsemarkt. L'ensenyament ja no entrava en els plans de l'antiga professora.

En Momme va dibuixar un somriure. Si a la Lina li agradessin els homes, hauria provat sort amb ella des de feia temps, el mateix dia que l'havia conegut a la pensió de la Guste. Malgrat que la Lina li treia tretze anys, la trobava ex-

tremament atractiva. Amb tot, quan l'havia conegut ja feia quatre anys que sortia amb la Louise.

En Momme no coneixia l'home que va entrar a la llibreria. Sens dubte, era tot un senyor. Va fer cap a la tauleta on hi havia els llibres de poesia, va agafar un llibre de Heinrich Heine de l'editorial Vier Falken i es va posar a fullejar-lo.

—Sembla que hagin tret el paper del cubell de la cendra —va dir en Friedrich Campmann.

«Sembla que la postguerra s'ha acabat», va pensar en Momme. La gent ja no s'accontentava amb l'oferta que hi havia.

Per a sorpresa seva, el senyor va comprar el llibre de Bastian Müller.

—Tot el dia davant del mirall —va dir l'Ida, i es va acostar a la seva filla, que la va mirar amb fúria. La Florentine no suportava que l'acusessin de vanitosa. Tenia els ulls blaus de l'Ida; no havia heretat la forma ametllada dels ulls del seu pare. L'únic tret típicament oriental era el color negre dels cabells. Amb tot, la nena tenia una bellesa exòtica encisadora i, amb només vuit anys, era conscient de l'efecte que tenia sobre les altres persones. No era estrany: en Tian s'en-carregava de repetir-l'hi dia rere dia.

Si l'Ida no hagués tingut la Florentine amb quaranta anys, la seva filla i ella haurien estat geloses rivals. L'Ida pensava que almenys així la vida hauria estat més distreta.

Havia estat oficialment la muller d'en Friedrich Campmann durant molts anys després del naixement de la nena. En realitat, tenia motius per estar agraïda a en Campmann: no havia insistit a divorciar-se ni havia rebutjat la paternitat de la nena. Els nazis haurien expulsat en Tian del país o l'haurien enviat a un camp de concentració si haguessin detectat el lligam familiar.

—Deixa que et faci una abraçada —va dir l'Ida—, que no et vull cap mal.

La Florentine se'n va separar i va baixar l'escala. L'Ida es va acostar a la finestra i va contemplar el gran jardí de la vil·la de dues plantes de la Johnsallee. Els grosellers encara estaven pelats, no hi havia cap dolçamel que s'enfilés pel porxo. Només el gronxador estava a punt. La Florentine arribaria a baix d'un moment a l'altre i s'hi gronxaria amb ímpetu fins que se li calmés la ràbia. Amb aquella temperatura, no duraria gaire.

En efecte, allà la tenia. Amb tot, alguna cosa la va distreure i es va girar cap a algú amb una expressió alegre. Probablement la Guste era a la finestra de la seva habitació del jardí. Després d'en Tian, era la persona de qui més n'estava la nena.

Què va fer que la petita tornés a entrar? Que potser la Guste acabava de desenfornar un pastís? O havia tret una tela del calaix i s'havia assegut davant de la màquina de cosir?

La Guste cosia vestits amb faldilles de vol i americanes amb cintura cenyida i faldó per a l'Ida. També cosia les camises blanques sense coll que tant li agradaven a en Tian. En Momme, en canvi, les preferia amb coll. En Momme ocupava les dues estances de la mansarda i canviava de companya tot sovint.

Amb tot, la Guste reservava les millors teles per a la Florentine, perquè la presumida es passés encara més temps davant del mirall. La taula de la gran sala d'estar, al voltant de la qual els hostes de la pensió acostumaven a reunir-se, s'havia convertit en un taller de costura. Feia temps que tothom menjava a la cuina del soterrani.

L'Ida va deixar anar un sospir. Era gelosa? De tant en tant recordava el període de la seva vida en què era una noia radiant. Aleshores tot en ella era jove i de color rosa. Després el seu pare l'havia mercadejat amb en Campmann, i l'Ida

havia enyorat en Tian durant disset anys. Potser aquell període d'enyorança havia estat la millor etapa de la seva vida.

Quan l'Ida va entrar a l'habitació, la Guste renegava. Sota l'agulla de la màquina de cosir hi havia organdí, un teixit difícil de treballar. Ja havia hagut d'enfilar l'agulla dues vegades.

—Que t'avorreixes? —va preguntar la Guste.

L'Ida va mirar la seva filla, pensant que la Guste es dirigia a ella, però la Florentine estava asseguda a la catifa i fullejava un número de la revista *Constanze*. A l'edat de la Florentine, l'Ida ja s'interessava per la moda?

—Et parlo a tu, Ida. Des que en Tian torna a treballar sis dies a la setmana a la fàbrica, no saps què fer tota sola.

—La nena sempre és aquí, quan no és a l'escola. —La mateixa Ida va percebre el to de retret de la seva veu.

—Per cert, a l'habitació del costat de la cuina s'hi instal·larà una persona —va dir la Guste—. Encara hi ha mobles del teu pare. Ves a donar-hi una ullada, si vols conservar-ne algun.

—I qui s'hi instal·larà?

La Guste va arronsar les espatlles.

—Decisió de l'oficina d'habitatge.

—No tens ni idea de qui vindrà?

—Segurament un veterà de guerra —va dir la Guste.

—D'Hamburg? Que no té família?

—Ja ens ho explicarà quan sigui aquí —va dir la Guste, i va tallar un fil amb les dents.

—Espero que sigui simpàtic —va dir la Florentine. Es va aixecar de la catifa i va allargar la revista a la Guste—. Vull un vestit com aquest.

La Guste va donar una llambregada a la fotografia.

—Doncs més val que comencis a omplir l'escot —va grunyar.

Com de costum, en Campmann va tornar puntualment de la pausa del dinar, com feien tots els treballadors del Dresdner Bank. Es va asseure a la taula i hi va dipositar el llibre de Bastian Müller. Per què l'havia comprat? No era la mena de literatura que li agradava.

Que volia demostrar que havia canviat? No li calia; l'havien desnazificat amb èxit.

De tant en tant es trobava pensant en l'Ida. Més tard, es va proposar convidar la nova secretària de l'avantcambra del despatx a sortir a prendre un còctel amb ell a L'Arronge. Era una llàstima que els britànics encara no haguessin reobert l'hotel Vier Jahreszeiten als ciutadans autòctons.

La nova li agradava, tenia classe. Una filla de terratinents de Prússia Oriental. Alta, els cabells rossos i increïblement curts contra la tendència del moment, dominada per les cabelleres ondulades.

Què se'n devia haver fet, de la Joan? Després de la guerra, no havia tingut més notícies de la seva amant americana. També posseïa aquella aspresa, aquella passió que en Friedrich Campmann intuïa en la senyoreta Von Mach.

En realitat, feia molts anys que estava en guaret en el terreny amorós. Havia tingut alguna aventura esporàdica, però res de seriós. Es delia per tornar a tenir una muller al costat, de ben segur que també beneficiaria la seva imatge al banc. Probablement ja no aconseguiria el càrrec de director, havia estat massa proper a Goebbels i al banc tothom ho sabia, però el càrrec actual també li conferia prou pompa i solemnitat.

Va aixecar la vista quan la senyoreta Von Mach va entrar al despatx per portar-li la carpeta de documents per firmar.

—Li vindria de gust anar a prendre un còctel després de la feina? —va preguntar en Campmann. Esperava que es ruboritzés. Potser fins i tot que empal·lidís encara més. Aquell somriure, però, el va agafar desprevingut. L'Anette

von Mach no semblava gens sorpresa. Al contrari, aquell somriure semblava insinuar que sabia més coses que ell i tot.

L'Alex Kortenbach tornava a casa després de la guerra, però no tornava d'una presó, sinó de l'exili. Semblava més jove del que era, cosa que l'havia molestat durant els primers anys d'adult. Ara, però, agraià que la seva aparença no acusés els anys que duia a l'esquena.

L'any 1933, amb només setze anys, ja tenia la certesa que no podria suportar quedar-se al seu país durant gaire temps i ser còmplice d'una terrible injustícia. Ningú de la seva família no ho havia vist tan clar com ell. Els havia deixat plantats? Havia desaparegut del mapa? Hauria aconseguit treure'ls del soterrani aquella nit fatídica?

Quan en Kortenbach havia marxat d'Alemanya, ho havia fet convençut que un dia tornaria a abraçar la seva família. No s'hauria imaginat mai que moririen cremats en un soterrani. L'aniversari de la seva germana era el 24 de juliol. El dia que havia complert trenta anys, la família sencera s'havia reunit a casa dels seus pares, a Hoheluft. Fins i tot el seu marit, que tenia permís per a l'ocasió. Segurament havien brindat amb molt de cúmel, com feien sempre, i havien menjat els canapès de la mare.

L'Alex Kortenbach no s'havia assabentat dels atacs del juliol del 1943, la tempesta de foc d'Hamburg, fins mesos després. Un mariner suec havia entrat al bar de Bahía Blanca on ell tocava el piano i havia explicat els últims esdeveniments com si fos un joglar.

Després de la guerra, havia tingut la confirmació que tots havien mort. Tornar a casa no tenia cap sentit. Ara, però, havia volgut deixar l'Argentina i tornar a Hamburg per passar-hi els anys que li quedaven de vida.

Havia trobat allotjament a la residència per a persones solteres i, les primeres setmanes, rarament havia sortit del barri portuari. Gairebé no reconeixia la ciutat que l'havia vist néixer i créixer.

Aquell dia s'aventurava per primera vegada a recórrer els carrers de Hoheluft i Eimsbüttel. Després de passar pel carrer destruït de Grindelberg, havia enfilat el Rothenbaumchaussee fins a arribar a la Johnsallee, on s'havia aturat davant de la casa de l'adreça que figurava al tros de paper que feia temps que duia a la butxaca dels pantalons.

L'Alex Kortenbach tenia trenta-un anys quan va entrar a la pensió de la Guste, que també el va prendre per una persona molt més jove i es va alegrar de tot cor d'acollir un altre pollet al niu.

De què servia tenir els millors contactes si tots li aconsellaven acudir al registre de les autoritats locals, al servei de recerca de la Creu Roja o, en el millor dels casos, dirigir-se a l'administració militar soviètica de Berlín Oriental per trobar en Rudi? S'estimava que encara hi havia uns dos-cents mil soldats fets presoners de guerra a Rússia.

«Segons sembla, tornaran aquest any», li havia dit el comandant d'Hamburg, i a continuació li havia dit el nom del conseller de l'administració soviètica a Berlín.

L'únic que en Garuti sabia de Vladímir Semionov era que no planyia esforços per estendre el control a Berlín Occidental. Semionov era considerat un dels pares del bloqueig que patia la ciutat des del juny del 1948, que l'havia abocat a la fam. Només es podia abastar a través d'un pont aeri: el flux diari d'avions dels aliats occidentals que entren i sortien de la ciutat, però, no estalviava el patiment als berlinesos.

En Garuti anava amunt i avall per la sala d'estar d'en

Theo, nerviós. Es va aturar davant del *Natura morta amb figura negra* d'Emil Maetzel.

—Els russos riuran com lleons quan preguntis per en Rudi i demanis que l'alliberin —va dir.

En Theo Unger no havia sentit dir mai que els lleons riguessin. Potser era una frase feta en italià, o potser en Garuti s'havia inspirat en l'aire africà del quadre de Maetzel. Fos com fos, compartia el parer de l'italià: difícilment aconseguirien fer tornar en Rudi per aquella via.

—Què se n'ha fet, del retrat doble que estava penjat aquí? —va preguntar en Garuti—. Que el té l'Elisabeth?

—És seu. Les dones retratades són la seva mare i la seva tieta.

En Garuti va assentir.

—I aquest quadre?

—Pertanyia al meu col·lega i amic, el doctor Kurt Landmann.

—El que es va suïcidar?

—Sí —va respondre l'Unger—, la tardor del 1938. Després que els nazis li retiressin la llicència perquè era jueu.

En Garuti va sospirar profundament.

—Encara tens la postal? —va preguntar.

L'Unger sabia a què es referia en Garuti: la postal que havia rebut el juny de l'any anterior a través d'en Campmann, el primer marit de l'Ida, per a qui l'Anna, la sogra d'en Rudi, treballava de cuinera.

El senyor Rudi Odefey m'ha demanat que els comuniqui que es troba reclús en un camp de presoners de guerra rus als Urals i que està obligat a fer treballs forçats en una mina. Jo mateix vaig ser presoner del camp fins a l'abril passat.

La postal estava firmada per un nom comú. No hi figurava cap adreça. El segell estava mig esborrat.